

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת ויקהל, תשפ"ב

התוכן:

1. "בעל השדכנית, האם כשר להיות עד קידושין – טרם תשלום השדכנות" (שבת קודש "ויקהל") – עמוד 2.

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' ויקהל תשפ"ב

בעלה של השדכנית היה עד קידושין לפני ששילמו דמי שדכנות

הרבה נוהגים שהמחותנים מסכמים ביניהם מי יהיו העדים לקידושין ולכתובה, ויש שנהגו שצד החתן מביא עד אחד, וצד הכלה מביא עד שני. מעשה שהיה בחו"ל שאבי הכלה כיבד ראש הכולל שלו להיות עד קידושין. בליל שבת שבע ברכות פנה ראש הכולל לאבי הכלה אחרי התפלה, והעיר לו שהוא חושב שיש מקום לשאול שאלה, מאחר ואשתו היתה השדכנית, ורק עכשיו נודע לו, שעדיין לא קיבלה דמי השדכנות מצד החתן, וממילא אפשר היא נחשבת כנוגע בדבר שהזוג יתחתנו כדי שתקבל את הכסף, וכיון שמעשה ידיה של אשתו שייכים לו, אפשר הוא היה עד פסול, וצריכים קידושין מחדש. עוד הוסיף, כיון שנהוג בכולל שלו (כמו ברוב הכוללים בחו"ל) שמקבלים מילגה חודשית לפי מספר הילדים שאינם נשואים הגרים בבית, ממילא אחרי שהכלה תתחתן, המילגה לאבי הכלה יתמעט, וא"כ ראש הכולל מרויח מזה, ואפשר גם זו היא סיבה לומר שהוא נוגע בדיני ממונות.

לפי"ז יש להסתפק, אם נאמר שצריכים קידושין מחדש, האם במצב כזה מותר לקדש אשה בשבת, ואת"ל שחייב לקדשה שנית אפילו אם רק לחומרא, ואסור לקדשה בשבת, א"כ גם אם החתן וכלה יכולים ליזהר מאיסור יחוד עד מוצש"ק, אבל א"א לברך שבע ברכות בסעודות בש"ק, והדבר יהיה בושה גדולה, בפרט שהרבה אורחים הגיעו מחוץ לעיר במיוחד לשבת שבע ברכות.

האם שדכן יכול להיות עד קידושין

הפוסקים דנו אם מותר לכבד שדכן להיות עד קידושין, דאפשר יש לפוסלו כיון שהוא נוגע בדבר מדיני ממונות. באוצר הפוסקים (אהע"ז סי' מ"ב סקמ"ה אות ט"ו) הביא מגדולי הפוסקים דשדכן שלא נטל שכרו פסול להיות עד קידושין, משום שהוא נוגע בדבר, וגם אם כבר נטל שכרו, אם הוא בענין שאם יתבטל השידוך יצטרך להחזיר את שכרו, א"כ הוא עדיין נוגע בדבר ופסול לעדות. אבל כל זה הוא רק במקום שנוהגים לשלם בזמן הנישואין כמש"כ הרמ"א (חו"מ סי' קפ"ה ס"י) וז"ל ובמקום שאין צריך לשלם לו עד הנישואין, אם חזרו בהן ונתבטל השדכנות, פטורים הבעלים מלשלם לו שכרו עכ"ל, משמע דהנוהגים לשלם בזמן התנאים וכמנהגינו, אינם פטורים מלשלם שכרו גם אם מבטלים השידוך, דהשכר הוא רק על עצם הפעולה שהביאם לתנאים, וכ"כ הטי"ז (שם סק"א) להדיא, וז"ל ונראה פשוט, דאף אם נתרצו שניהם בחזרת השידוך אחר כתיבת התנאים, לא הפסיד זה שדכנות במקום שגובין השדכנות אחר כתיבת התנאים עכ"ל. הרי מבואר בפשטות דשדכן שפיר יכול להיות עד בקידושין.

בשו"ת משנת יוסף (חי"א סי' קצ"ט) דן בשאלה אם שדכן יכול להיות עד קידושין, והביא מש"כ בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' ל"ו) שבפסול מחמת נגיעת ממון, רבו המקילים דלא בעינן תחילתו וסופו בכשרות מג' טעמים: א. שבידו לסלק עצמו כל שעה. ב. אינו פסול לכל אדם, ולא דמי לקרובים. ג. שאני קרוב שהיה עד פסול מתחילתו, ותו לא מתכשר, משא"כ נגיעת ממון, היה מתחילתו בעל דבר ולא עד, ובשעה

שמסלק עצמו הוא דנעשה עד. לפיז כ' בשו"ת משנת יוסף, אם השדכן יצהיר ויקבל קנין, שמוותר החוב המגיע לו לשכר שדכנות לפני החופה דווקא, אז יתכשר לעדות. אבל בנד"ד שכבר התחתנו, לא יועיל עצתו.

בשו"ת ישא יוסף (אהע"ז סי' קי"א) כ' שמרן הגריש"א זצ"ל ס"ל דשדכן כשר להיות עד קידושין, משום שהחיוב לשלם דמי שדכנות חל בזמן האירוסין, ובזמן הקידושין אין לו כלל נגיעות ממון.

מאידך גיסא בתל תלפיות (קובץ ס"ח עמוד נ"ו אות שצ"ט) מובא שמרן הגריש"א זצ"ל אמר דאע"פ שמדינא יכול להיות עד קידושין, אבל למעשה אין לקחת השדכן לעד קידושין כיון דסו"ס יש לו נגיעה שיתקיים השידוך (וכן הובא בשמו בצינוני הלכה על ה' נישואין עמוד מ"ט), וכששאלו אותו על מעשה שהיה שהעד הגיע מיוחד מבני ברק לירושלים לצורך זה, אמר שאין זו סיבה לא ליקחו לעד.

הגר"א גנחובסקי זצ"ל הוסיף, דכל מי שמעוניין שיתקיימו הקידושין כדי שיקבל שכרו, כגון שדכן או בעל קייטרינג, נחשב כנוגע בדבר, ולא יהיה עד לקידושין (אגן הסהר ח"א עמוד 460).

האם שדכן יכול להיות עד קידושין אם עדיין לא שילמו לו דמי שדכנות

אבל גם אם נאמר ששדכן הוא כשר להיות עד קידושין, מ"מ אם עדיין לא שילמו לו, יש לדון טובא. והנה גם לשיטת רוב הפוסקים דשדכן שפיר יכול להיות עד בקידושין, ולכאורה היינו אפילו אם עדיין לא קיבל את שכרו, מ"מ יש מקום לומר דעדיין יש לו נגיעות, דאפשר אם יתבטל השידוך, לא ירצו לשלם לו אע"פ שמגיע לו על פי דין, ויצטרך לאוקמי בדינא ודינא, וזה ג"כ מיקרי נגיעות כמבואר בש"ך (חוי"מ סי' ל"ז סק"י) שפסול עדות אינו דווקא בנגיעות ממון, וז"ל אלא בנגיעה של שום הנאה נמי פסול, והרמב"ם וטור ושו"ע כ' דאם יש צד הנאה בעדות זו, אפילו בדרך רחוקה ונפלאה לא יעיד עכ"ל.

האם בעל השדכנית יכול להיות עד קידושין

עוד יש להסתפק האם הבעל של השדכנית פסול להיות עד באופן שעדיין לא שילמו דמי שדכנות לפני החופה. במשפט הכתובה (ח"ו עמוד שני"ג) כתב, שאם השדכנית עדיין לא קיבלה את הכסף המובטח לה, ופרנסת אותו אברך הוא מהכספים שאשתו השדכנית מביאה, הרי גם הוא נוגע בדבר כל זמן שלא שילמו את הכסף (ובפרט שבמציאות, האיש הוא זה שיכנס עמם במו"מ לקבל הכסף המובטח לאשתו), אבל אם המצב הוא שאינו מתערב בעסקי אשתו ובמה שהיא מקבלת, ואין פרנסתו מכסף זה, הוא אינו פסול, ורצה לדמות בעל השדכנית לאחיו של השדכן שהוא כשר להעיד לחתן לכתחילה, דהרי קרובי הנוגע אינם פסולים. ולמסקנא כ' שרק אם יש לנו לחוש שהבעל משקר בגלל נגיעתו בדבר משום שאשתו היתה השדכנית בזווג זה, יש לפוסלו, אבל אם לא, אינו פסול. ולענ"ד נראה שתלוי בהא דקיי"ל דמעשה ידי אשתו שייכים לו, דבשלמא אם אמרה "איני ניזונית ואיני עושה", או שאמר לה שכל פעם שתקבל דמי שדכנות, הרי הם שלה ואינה נותנת לו הכספים, ממילא אינו נוגע בדיני ממונות, אבל אם במציאות היא נותנת לו את הכסף תמיד, אפילו אם אמר לה שאינה צריכה ליתנם לו, מ"מ כיון שלמעשה תמיד היא נותנת לו, הרי הוא נוגע בדיני ממונות, וממילא כיון שצד החתן עדיין לא שילמו לה, לכאורה בעלה של השדכנית הוא עד פסול.

ראש הכולל של אבי החתן או אבי הכלה

עוד יש להסתפק, אם ראש הכולל של אבי החתן או אבי הכלה יכול להיות עד קידושין, כאשר יש לו נגיעות בדבר, כגון שהמילגה שהאברכים מקבלים תלויה על מספר הילדים הגרים בבית, משום שאחרי החתונה ראש הכולל יוריד לו מהמילגה.

בשו"ת ישא יוסף (הגרי"י אפרתי שליט"א - אהע"ז סי' קי"א) כ' שמרן הגריש"א זצ"ל פסק שיכול להיות עד קידושין, הואיל ויתכן ותשלום המלגה אינו בהכרח חוב ממוני המוטל על ראש הכולל, דהרי אם לא יהיה לו לשלם פטור מהתשלום, וא"כ חשיב שאין לו נגיעות בדיני ממון. ולכאורה שאלה זו תלויה במחלוקת פוסקי זמננו זצ"ל במעמד של אברך כולל היום, ואם יש התחייבות אישית מראש הכולל לשלם לאברכים כשאינו כסף בקופת הכולל.

מביאים בשם מרן הגריש"א זצ"ל (פעולת שכיר פ"ה סי"א) שאברכי כולל אינם כשכירים, כיון שאסור להם ליטול שכר עבור הלימוד, רק שכר בטלה (עי' שו"ע יו"ד סי' רמ"ו סכ"א), וממילא אינו שכירו של ראש הכולל. מאידך גיסא, בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' שט"ו) נשאל אודות הפסקת התמיכה לאחד מחברי הכולל באמצע הזמן, ודן אם התמיכה יש לו דין משכורת של פועל, שאז בודאי נתחייב המעביד לשאת בהוצאות העובד לכל הזמן, או שמא נידונת כמענק בעלמא ורשאי להפסיקה, וכי שיותר נוטה לומר שיש לאברך דין פועל לזמן שנתקבל ללמוד שם, והוסיף דצריך לשלם לו שכרו משלם, ולא רק כפועל בטל. בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' ק"א) ג"כ נדרש לדון בשאלה זו, מאברכים שראש הכולל שלהם לא שילם להם לתקופה של ז' חדשים, ולכן עזבו את הכולל, אבל תבעו ממנו שישלם להם עבור התקופה שלמדו אצלו, והוא טען שאינו חייב לשלם להם כלום, כי לא חל עליו חיוב כלל, בפרט שאין הקומץ משביע, ומה שביכלתו לקבץ מנדביים הוא נותן לאברכים שעדיין לומדים אצלו (ועי' בענין זה בשיעור של פי' וארא תשע"ו).

חידוש החתם סופר שגם אם אחד מהעדים היה פסול היא מקודשת מדין "אנן סהדי"

הפת"ש (אהע"ז סי' מ"ב סק"א) הביא שו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סי' ק') שנשאל בענין רב שסידר קידושין, וצירף עמו השמש להיות העד השני, ובחופה היו שם רבנים והרבה אנשים, אבל לא השגיחו על הקידושין כנהוג, ואחרי כמה שבועות נודע למסדר קידושין שהשמש שהי' העד השני הי' קרוב משפחה של הכלה (שני בשני), ודן אם יש לסמוך על אסיפת העם שהיו שם אע"פ שלא ראו והשגיחו על נתינת הטבעת ואמירת "הרי את מקודשת ליי", והשואל הוסיף שאם יקדשנה שנית בפני עדים כשרים, יהיה זילותא לרבנים שהיו בשעת החופה ולא הרגישו בדבר, וזילותא של המשפחה שהחתן וכלה היו יחד כמה שבועות בלי קידושין.

רבינו החת"ס זצ"ל כ' דאין הפסד וזלזול אם יקדשנה שנית בסתר בפני שני עדים, ומ"מ כיון דתורה היא, צריך לענות על השאלה, וכ' (בד"ה ונהי) שיצאו מהחופה בחזקת נשואים בלי פקפוק וערעור, וא"כ אנן סהדי וכולנו עידי מסירת הקידושין מיד החתן ליד הכלה, והדבר פשוט יותר מביעא בכותחא שא"צ לקדשה שנית. עוד כ' דיש אומדנא דמוכח שנתקדשה, וחדש (בד"ה מיהו) דכל עדות שהוא ע"י "אנן סהדי" א"צ דין עדות, ולא יפסל ע"י צירוף פסולים וקרובים, דהרי בכל "אנן סהדי" פסולים וכשרים מצורפים, וסיים דאין כאן חשש מעיקר הדין, אבל מהיות טוב יקדשנה שנית. כעין סברתו מבואר גם בשו"ת חות יאיר (סוסי"י ט"ט ד"ה נשמע) ובשו"ת רב פעלים (ח"א אהע"ז סי' י"א) ובאג"מ (אהע"ז ח"א סי' ע"ו – ע"ז).

שיטת המהר"י וייל שאם ייחד עדים א"א לסמוך על עדים אחרים

אבל מאידך גיסא הבה"ט (אהע"ז סי' מ"ב סק"ד) הביא מש"כ בשו"ת מהר"י וייל (סי' ז') וז"ל ששאלת ע"ד הקידושין שיחדו שני עדים, והעדים היו פסולים, בן ראובן נשוי עם בת שמעון, נראה דכיון שייחדו עדים אלו והם פסולים, פשיטא דהקידושין לא הוו קידושין, אע"ג דהקידושין נעשו בפני המון עם והיו שם הרבה עדים, ואיכא למימר תתקיים בשאר כדאיתא באשר"י פי' יש נוחלין (ב"ב פ"ה סי' ג') ופ"ק דמכות (סי' י"א), שאני התם שלא ייחדו עדים פסולים, אבל הכא כיון דיחדו עדים פסולים, א"כ היתה כוונתם שהעדים שיחדו יהיו עדים ולא האחרים עכ"ל. הרי מפורש בדברי המהר"י וייל שאם

יחד עדים, כוונתו לומר שאלו הם העדים ולא אחרים, ועוד מבואר מדבריו, דס"ל דאע"פ שהקידושין נעשו בפני המון עם, לא סמכינן על סברת "אנן סהדי", אלא בעינן עדים ממש.

בשו"ת אחיעזר (ח"א סי' כ"ז סק"ו) כ' דגם בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשי"ז) ושו"ת דברי ריבות (סי' רכ"ח) מבואר כשיטת המהר"י וי"ל, ואילו בשו"ת לחם רב (סי' כ"ו) ובשו"ת שב יעקב (אהע"ז סי' כ"א) כ' דהוי ספק קידושין, והוסיף האחיעזר דהגם שמרן החת"ס זצ"ל פסק דאע"פ שהזמינו עדים הפסולים לקידושין מ"מ לאו כל כמיניהו להפסיד הקידושין, ובודאי דעת המקדש והמתקדשת שיהיו עדים כשרים, מ"מ הרבה ראשונים חולקים על יסוד זה ע"ש, וע"ע באוצר הפוסקים (סי' מ"ב סק"א) ובברכת שלמה (להגר"ש טנא זצ"ל, אהע"ז סי' י"ב).

שיטת הרמ"א שייחוד עדים אינו מונע עדים אחרים מלהעיד

אבל למעשה, הרמ"א (אהע"ז סי' מ"ב ס"ד) כ' בשם הריב"ש, שאפילו אם ייחד עדים, אחרים שראו המעשה יכולים להעיד (וע"ש בשו"ת הריב"ש דמיירי באופן שהעדים שייחדו היו פסולי עדות), אבל שיטה זו אינה דומה לחידושו של מרן החת"ס זצ"ל שפסק שאין צריך דין עדות משום דסגי ב"אנן סהדי", אבל כיון שהרבה פוסקים (המהר"י וי"ל וכל הפוסקים הנ"ל, ושו"ת מהרש"ך ח"א סי' כ"ה, ושו"ת עין יצחק ח"ב סי' ס"ד סק"ח) חולקים על חידושו של החת"ס, וגם החת"ס בעצמו כ' דמהיות טוב שיקדש אותה שנית, לכן יש צורך לערוך קידושין שניים בלי ברכה.

האם יברך כשחוזר ומקדשה והאם צריך עידי יחוד

יש להסתפק אם צריך עידי יחוד ג"כ עוד פעם כמו שצריך עדים לקידושין. המרדכי בקידושין (סופ"ב סי' תקמ"ו) כ' וז"ל בא מעשה לפני רש"י באחד שקידש ונמצא אחד מעידי קידושין קרוב, או לא הי' שוה פרוטה, והשיב אע"פ שצריך לקדש פעם אחרת, אין צריך לא כניסת חופה ולא ברכה אחרת של אירוסין ונשואין, ואע"פ שצריך לקדש פעם אחרת ונמצא שהיתה החופה קודם הקידושין, מה בכך, הרי קטנה שהשיאוה אחיה ואמה, אין הקידושין קידושין עד שיגדלו ויבעלו, ואמרינן פרק הכותב (כתובות ז'). קטן שהשיאו אביו כתובתו קיימת שעל מנת כן קיימה, ואמר רב הונא לא שנו אלא מנה מאתיים וכו' נמצאת חופתו קודמת לקידושין עכ"ל.

והנה הב"ח (אהע"ז סי' ס"ב ס"ה ד"ה כתב בתשובות מיימוני) הביא מתשובות מיימוני (סוף הלי' אישות סי' ח"י) דכשהיו קידושי טעות ונישואי טעות א"צ לחזור ולברך שנית אלא יקדש שנית בלא ברכה, מיהו נראה לשם דווקא בדאיכא קידושין כל דהו ונישואין כל דהו, אבל היכא דליכא אפילו כל דהו צריך לחזור ולברך ברכת אירוסין. אבל בספר אמרי דוד (סי' כ"ה, הובא באוצה"פ סי' ל"ד סי' סק"ט אות ג') הק' על הב"ח שהצריך קידושין ונישואין כל דהו, דהרי בתשובות מיימוני מיירי גם בקידושין שאינם קידושין כלל, דהרי הביא ראי' מקידושי קטן ושוטה דלא תקנו בהם נשואין כלל, וכן מיירי התם בקידושין בפחות משוה פרוטה ודעתו דאינו אפילו ספק קידושין, וכן מבואר ברמ"א (אהע"ז סי' ס"א ס"א) דאם קידש בטעות והיה לו נישואין עמה ואח"כ נודע שהקידושין היו בטעות, אע"פ שחוזר ומקדשה, א"צ לברך שנית שבע ברכות. כעין זה מבואר בשו"ת מהר"י וי"ל (סי' ז') במי שקידש בפני עדים פסולים, דכשחוזר ומקדשה א"צ לברך לא ברכת אירוסין ולא ברכת נישואין, דכיון שכבר בירך בשעת קידושין הראשונים, יצא ידי ברכה, וכן מבואר בשו"ת חוות יאיר (סי' י"ט) ובשו"ת בית שלמה (אהע"ז סי' נ"ג).

טעמים למה אין צריך לברך ברכת אירוסין שנית

בהסבר הדבר כי בשו"ת משיב דבר (ח"ד סי' ל"ד), מאחר דברכת אירוסין למדין מרבקה, והתם לא היו קידושין ממש דהרי אליעזר היי עבד ואינו נעשה שליח לקדש כמו בגירושין, ולכן כי ביצחק ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, היינו שקדשה שנית כדין תורה, הרי מבואר דברכת אירוסין שהיתה בשעת קידושין שלא ע"פ ד"ת מהני, וא"צ לברך שנית. ועוד הסבר כי החזו"א (אהע"ז סי' ס"ג סקכ"ג) וז"ל וכן בקידושי טעות הברכה קיימת כיון שברכו בשעה שהיו ראויין לברך, ואף שהי בטעות, ראוי האדם לברך את ה' בכל היום, אלא שאין רשאי להרבות בזה, וכעין שאמרו סיימתניהו לכולהו שבחי (ע' ברכות ל"ג:), ולכן צריך להתנהג בגדרים מיוחדים, ולזה הגדירם חז"ל אימתי לברך וקבעו השעות שהאדם יותר מוכן בהכרת בוראו וחסדיו, וכל שעשה ברשות, חשיב ברכה ויוצא בה, שכבר הגיע שעה המוכנת אף שהיתה בטעות (ומקרי חד אישות מהכניסה שהיתה בטעות עד עכשיו שחידש הקידושין) עכ"ל.

בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' ק"מ) ג"כ פסק כן, והוסיף דכשיקדשה שנית א"צ עשרה, דאינם רק משום ברכות אירוסין ונישואין.

האם צריך לערוך חופה שנית

כבר הזכרנו מש"כ המרדכי בשם רש"י דבקידושי טעות א"צ חופה עוד פעם דסגי בחופה קודם קידושין, וע' בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שע"ב) שג"כ כי דהסדר אינו מעכב, ולכן כתב שאם שידך אשה והכניסה לחופה ובירך ז' ברכות ואח"כ קידשה, הרי היא אשתו לכל דבר אע"פ שאין ראוי לעשות כן לכתחילה, אבל בקידושי טעות (התם מירי שקדשה בטבעת שאולה) ברור שא"צ לחזור ולברך. וע' בשו"ת שער אפרים (סי' קט"ו) שג"כ פסק דבודאי מהני בחופה קודם לקידושין, וכן מבואר במל"מ (הל' אישות פ"י הי"ב).

האם ז' ימי המשתה ממשיכים אע"פ שהקידושין הראשונים היו פסולים או שמא מתחילים מחדש

יש לציין שבספר המקנה (קו"א סוסי' ס"א סק"ה) הוסיף, כיון שמקדשה שנית בלי ברכת אירוסין ובלי ברכת נישואין, ממילא ז' ימי משתה מתחילין משעת חופה ראשונה אע"פ שהיה טעות בקידושין, דהא שבעת ימי המשתה מתחילין משעת הברכה כמבואר בשו"ע (אהע"ז סי' ס"ב), ויש סמך לדבר מקרא דכתיב "ויעש יעקב כן וימלא שבוע זאת", וכתרגומו "ואשלם שבועתו דדא", הרי שהתחילו ז' ימי המשתה מיום החופה אף שהיה בטעות ע"ש.

מקור וטעמי האיסור לקדש אשה בשבת

כי בשו"ע בהל' שבת (סי' של"ט ס"ד) שאין מקדשין אשה בשבת, ומקור האי דינא במתניי בביצה (ל"ו:), ומבואר בגמ' (ל"ז:). שטעם האיסור הוא גזירה שמא יכתוב (פרש"י שטר אירוסין), ואמנם הירושלמי ביומא (פ"א ה"א) נתן טעם אחר, משום קנין בשבת, אבל להלכה קיי"ל כשיטת הבבלי (ע"ש במ"ב סקט"ו בשם הפמ"ג).

מעשה שהיה שהרמ"א סידר קידושין בליל ש"ק שעה וחצי אחרי צאה"כ

בשו"ת הרמ"א (סי' קכ"ה) הביא מעשה של יתומה מאמה, ואביה אירס אותה, אבל נפטר בתקופת האירוסין, והכלה נשארה גלמודה, אין לה אב ואם, והקרובים נעשו לה רחוקים, והעלימו עיניהם ממנה עד שאחי אמה הכניסה לביתו כי אין לה גואל קרוב ממנו. כשהגיע זמן נישואיה אמרו לה להכין את עצמה לחתונה כי יהיה לה הנדוניא, וכאשר נטו צללי ערב, וכמעט קידש היום, וקרוביה היו צריכים ליתן הנדוניא, היה חסר כמעט שליש, והחתן נסוג אחור ולא רצה בשום אופן לכנסה, ולא שת לבו לדברי מנהיגי העיר שלא לבייש בת ישראל מכח כסף נמאס, ונמשך הזמן מכח קטטות ומריבות, והצליח מעשה שטן עד שהגיע לשעה וחצי אחרי צאה"כ (בחידושי אנשי שם על המרדכי בסוף ביצה, העיד המהר"ם

טיקטין – תלמידו של הרמ"א – שסידור הקידושין היה כשתי שעות בלילה), ורק אז השוו עצמן ונתרצה החתן ליכנס לחופה, ולכן כדי שלא לבייש בת ישראל הגונה, הרמ"א סידר קידושין בליל שבת, משום שחשש לפירוד הזיווג ולביוש הבתולה, וכ' (בד"ה כל זה) וז"ל ובפרט דעיקר הסיבה שאין מקדשין בשבת היא שמא יכתוב, וידוע המנהג פשוט בישראל שאין החתן כותב בעצמו הכתובה או שטר אירוסין, והוא מטעם שאין אנו בקיאים בכתיבה, ואפילו מי שיודע לכתוב אינו כותב שלא לחלק בין בקיאים לשאינן בקיאים.....ואין לחוש שהחזן יכתוב משום קידושי החתן, דגזירה כזו לא מצינו.....ולכן אין לחוש בזמן הזה לגזירה זו כלל עכ"ל, וע' ברמ"א הנ"ל (סי' שלי"ט ס"ד) שהביא פסק זה להלכה, וכ' דסומכין ע"ז בשעה"ד, גם כי גדול כבוד הבריות.

שיטת המ"ב דאין להקל לסדר קידושין בשבת א"כ נתקיימו ג' תנאים

אבל המ"ב (שם סק"י"ט) כ' בשם הח"א (כלל ל"ח ס"ו) דאין להקל בזה רק אם נשלמו שלשה פרטים, דהיינו שלא קיים פו"ר עדיין, ויש הפסד רב, וגם ביוש לחתן וכלה אם לא יכנס אז (וע"ש בסק"י"ח דמ"רי גם לגבי קידושין ולא רק לגבי חופה).

לפ"ז גם בנד"ד איכא כל הני ג' תנאים, דהרי החתן עדיין לא קיים פו"ר, וכמו"כ הוי הפסד הסעודה, וכן אם לא יברכו ז' ברכות תהיה בושה גדולה לחתן וכלה, שחיו עד עתה בלי קידושין, ולכן י"ל שיקדש אותה באמצע הסעודה בליל ש"ק בפני שני עדים, ויזהיר אותם שלא יפרסמו הדבר כדי שלא יצא לעז על הזוג שכבר התייחדו אחרי החופה עד ליל ש"ק, ויש בזה משום כבוד הבריות.

אמנם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (הובא בחשוקי חמד - כתובות עמוד תער"ב) העיר, דכל ההיתר של הרמ"א הי' במקום בושה כזו שהכלה תחזור לביתה מבוישת, אבל אין ראיי' מזה דיש להקל לכל בושה, וממילא צידד לומר שאם קידש אשה בעדים ונתברר שאחד מהם היה פסול, אולי אין להתיר לעשות קידושין בשבת, דשמא הרמ"א לא התיר לקדש בבושה כזאת, ונשאר בצ"ע. אבל לכאורה יש מקום להעיר על דבריו, דהרי המ"ב הביא בשם הח"א דיש להתיר בצירוף של ג' סניפים, ולא כ' שההיתר הוא רק באופן שיש חשש שמא תפרד החבילה (אמנם בח"א כלל ל"ח ס"ו הביא הני ג' תנאים, וגם כ' שבאופן כזה התיר הרמ"א בתשובתו, ואפשר כוונתו לומר שכל ההיתר הוא רק במקרה של הרמ"א שיש חשש שלא יתחתנו כלל, אבל המ"ב לא הזכיר פרט זה) וצ"ע.

סיכום לדינא

אם אחד מהעדים היה הבעל של השדכנית, והיא רגילה למסור כל מה שמרויחה לבעלה, ואחד מהמחותנים עדיין לא שילם דמי השדכנות בזמן הקידושין, יש לחוש שבעלה נחשב כנוגע בדבר בדיני ממונות, ואע"פ שיכולים לחייב המחותן לשלם גם אם לא יתחתנו משום שהיום נוהגים לשלם בזמן האירוסין, מ"מ כיון שיש להם הנאה אם כבר קבלו את הכסף כדי שלא יצטרכו ללכת בדינא ודינא עם המחותנים הללו, הרי זה נחשב כנוגע בדבר. בנוסף לכך, העד היה ראש הכולל של אבי הכלה, וכיון שכולל שלו רגילים לתת מילגה לפי מספר ילדים במשפחה, ועכשיו שהכלה מתחתנת, ראש הכולל ישלם מילגה פחותה, א"כ אפשר הוא נחשב כנוגע בדבר משום שיש לו אינטרס שיתחתנו, מ"מ מרן הגריש"א זצ"ל פסק דיתכן שתשלום המילגה אינו בהכרח חוב ממוני המוטל על ראש הכולל, דהרי אם לא יהיה לו לשלם פטור מהתשלום, אבל יש לציין דחלק מפוסקי זמננו ס"ל שראש הכולל יש לו חיוב לדאוג לשלם המילגה גם אם אין לו כסף.

ולכן למעשה בודאי מן הראוי שהחתן יקדש את הכלה שנית בפני שני עדים אחרים, וא"צ לברך ברכות אירוסין ונישואין שנית, וגם א"צ חופה או כתובה חדשה, וממשיכים שבעת ימי המשתה כרגיל מיום החופה, ומ"מ אם נודע להם על כל הסיפור הזה בשבת, צ"ע אם יקדש אותה שנית בשבת.